

ISTORIA ȘI MITOLOGIA EXCEPȚIONALISMULUI CORUPȚIEI ROMÂNEȘTI

Adrian Severin¹

Motto:

*„Nu este nevoie de speranță ca să acționezi și
nu este nevoie de succes ca să perseverezi.”*
Wilhelm de Orania²

I. Metoda și structura discursului: Discursul va fi structurat după modelul teoremelor matematice: se va porni de la formularea unor ipoteze care vor fi apoi verificate în cadrul demonstrației, pentru ca în final, sinteza între ipoteze și demonstrație să fie exprimată în concluzii. Pornind de la concluzii vor fi propuse câteva soluții pentru remedierea situației constatate.

II. Definiția termenilor:

A. Ce supun dicționarele?

1. **Corupția** (potrivit dicționarului explicativ al limbii române) este abaterea de la moralitate, precum și fenomenul de decădere, declasare, degenerare.
2. **Corupția** a mai căpătat și sensul mai specific de perversitate a echilibrului în raporturile sociale.
3. **Corupția** a primit și înțelesul mai restrâns de transfer ilegal al bunului public în patrimoniul privat ori de folosire abuzivă a puterii publice spre obținerea unor profituri private.
4. **Corupția** este orice act de deviere de la regulă și de la normalitate, astfel cum normalitatea este definită în ordinea naturală a realității sau în ordinea normativă a societății.

¹ Acest eseu a fost pregătit pentru conferința omonimă de la Fundația Europeană Nicolae Titulescu, 26 noiembrie 2011.

² Sensul și relevanța acestui citat în contextul temei abordate, vor fi înțelese și evidențiate la finalul demersului analitic

B. Imprecizia definiției și capcanele ei

”Corupția” este unul dintre acele concepte cu care toată lumea operează fără ca, însă, să i se poată da o definiție unanim acceptată, în același timp suficient de cuprinzătoare și suficient de precisă.

Sanționată atât de regula morală cât și de drept, **corupția nu are o definiție legală ci numai aplicații legale** (mită, trafic de influență, abuz în serviciu, înșelăciune etc.). Cum dreptul (în special cel penal) necesită precizie, **lipsa unei definiții legale a corupției ca atare, pune problema relației între drept și morală.**

Definiția dată corupției în dicționarele explicative ale limbii o așează pe terenul moralei (vezi supra II.A.1.). Cum în drept se aplică principiul *nulla crimen sine lege*, apare că sub aspect juridic corupția nu este (direct) incriminată. Definiția corupției care intră în ordinea legală sau care, mai exact, stă la baza incriminării legale a faptelor de corupție este cea tehnică punând în discuție **dinamica relațiilor dintre averea publică și averea privată** (vezi supra II.A.2. și mai ales II.A.3.). Definiția morală este foarte largă. Definiția aplicațiilor legale foarte tehnică și deci, restrânsă. În calificarea faptelor concrete cea dintâi pune presiune asupra celei de a doua. Atari presiuni au consecințe cu atât mai dramatice și produc cu atât mai multă confuzie cu cât **morală și dreptul aparțin unor domenii diferite, au izvoare diferite și au un mod de construcție și operare diferit.**

Morală operează cu conceptele de ”bine” și de ”rău”. Dreptul operează cu conceptele de ”adecvat” și ”inadecvat”.

Înțelesul dat în concret ”binelui” și ”răului” depinde doar de convingerile celui care le definește și nu are nevoie de vreun *civorum aume* pentru validare. **Fiecare are propria concepție precum și dreptul la propria concepție despre ceea ce este ”bine” și ceea ce este ”rău”.** Nimeni nu poate impune (altfel decât prin capacitatea de convingere) concepția sa despre ”bine” și ”rău” celorlalți. Ceea ce pentru unul este ”tâlharie” pentru altul este ”haiducie”; ceea ce pentru unul este ”luptă pentru libertate” pentru altul este ”terorism” sau ”asasinat”.

”Adecvatul” și ”inadecvatul” se definesc nu prin raportare la convingerile proprii ci la nevoia conviețuirii sociale și a ordinii în viața socială. O lege care obligă la atitudini apte a menține echilibrele sociale este ”adecvată”. Una care tulbură sau nu garantează respectivele echilibre este ”inadecvată”. Fiind subordonat nevoii de a disciplina comportamentele sociale orice lege este o expresie a contractului social și de aceea este adoptată prin proceduri care să îi asigure acceptabilitatea socială întrucât reflectă o opinie majoritară (opinia masei critice). **Dacă adoptarea regulii morale nu are nevoie de *civorum*, adoptarea regulii de drept are.** În cele din urmă, majoritatea își impune voința asupra minorității. De aceea **supremația legii este legată indestructibil de sistemul politic în contextul căruia legea este adoptată.** Astfel, ***statul de drept nu există fără democrație iar democrația nu poate exista în absența statului de drept.***

Să adăugăm că din caracterul foarte general și de aceea prea vag al definiției, ca și din distanța prea mare între definiția cea mai teoretică și definiția cea mai tehnică, apare ***riscul rupturii între conceptul de ”corupție” și cel de ”legalitate”*** (cel din urmă indicând nivelul respectului față de lege). În consecință, s-ar putea susține eronat că o țară în care legea se aplică la un nivel comparabil cu cel al celorlalte țări din spațiul euro-atlantic, este, totuși, coruptă. (sic!) Aceasta

este capcana în care se cade în **condițiile confuziei între respectul social pentru regula de drept, intrinsec unei anumite civilizații, și metafizica respectului pentru regulă, intrinsecă unei anumite culturi**. De aici posibilitatea ca mulți (în special străinii) să critice nu nivelul scăzut al respectului pentru lege în practica socială caracteristică civilizației românești (de altfel, perfect consonantă cu civilizația euro-atlantică) ci nivelul ridicat al relativizării regulii caracteristică culturii românești (pe cât de specifică pe atât de neînțeleasă), atunci când vorbesc despre corupția din România.

C. *Quid mores sine legibus aut quid leges sine moribus?*

Fiind o chestiune de opțiune și de identitate personală (individuală), **regula morală separă și astfel, dezbină**. Fiind expresia unui contract social și rezultând din voința unei majorități / puteri în principiu reprezentative, **legea (dreptul) coagulează comunitatea, unește și astfel, conferă coerență societății**. Ceea ce au în comun morala și dreptul este **”regula”**.

Cum să se facă trecerea de la conceptul moral al corupției ca îndepărtare de la suma – posibil contradictorie – ideilor individuale despre bine și rău, în domeniul concepției juridice asupra corupției ca îndepărtare de la o idee colectivă unică asupra a ceea ce este adecvat și inadecvat pentru buna funcționare a societății în ansamblu? În acest sens, cum să se facă sinteza dintre definiția exclusiv morală a corupției și o posibilă definiție juridică?

Reglementarea morală a comportamentului urmărește exclusiv predictibilitatea. (Cunoscând regula se poate ști în avans cum se va purta fiecare subiect moral.) **Reglementarea juridică a comportamentului, în afară de predictibilitate, urmărește conservarea echilibrelor sociale și garantarea securității dinamice a raporturilor sociale.** Într-o asemenea lumină, definiția care menține conținutul moral al conceptului de ”corupție” dar îi conferă suficientă precizie tehnică spre a face conceptul operațional în actul de legiferare este ultima prezentată mai sus (II.A.4.).

Pentru ca regula morală a individului / unui grup oarecare de indivizi să devină opozabilă societății ea trebuie să fie consacrată în drept de un cvorum suficient și printr-o procedură aptă a asigura reprezentativitatea acelu cvorum. Fără o asemenea consacrare morala nu are nici o valoare. **Încercarea de a o impune dreptului din afară nu duce decât la confruntare și haos.**

Este, însă, dreptul indiferent față de morală ori ostil ei? Fără a prelua regula morală, nu numai în literă ci și în spirit, legea riscă să rămână exterioară convingerilor împărtășite de membrii societății și astfel, să fie, din punct de vedere cultural, străină acesteia. ***Fără morală legea nu are suflet și rămâne fără busolă spirituală. ”Morală juridică” este, însă, intrinsecă dreptului și nu opusă lui. În acest sens legea nu este nici amorală nici imorală. Prin urmare, cel care respectă legea nu poate fi calificat drept imoral în ordinea socială*** (ci, cel mult, în conștiința privată a unor indivizi).

Regula morală ca normă de completare și normă de corectare a raportului juridic, trebuie să fie compatibilă cu finalitatea regulii de drept și cu criteriul adecvării care o guvernează pe cea din urmă. De aceea, **regula morală intrinsecă dreptului este aplicată de aceeași instanță judiciară și în același timp cu regula juridică iar nu de către o instanță de apel**

apărținând altui sistem decât instanțelor statale și ignorând regula juridică în numele unor valori presupus superioare.

Pe fondul tuturor acestor remarci, rămâne de concluzionat că **fiind abaterea de la normalitatea reglementată juridic corupția este cel mai simplu, mai general și totodată mai precis definită ca abatere de la regulă.** În consecință, **măsura corupției în realitatea socială și în conștiința colectivă este dată de atitudinea față de regulă și în nivelul toleranței față de comportamentele deviate.**

În cele ce urmează vom cerceta cum se raportează românii la regulă și de ce, precum și dacă în atare raportare există ceva specific și unic sau nu.

III. Ipoteza:

Corupția este un fenomen real, extins și extrem de periculos în România.

Caracterul excepțional al corupției românești este un mit construit deopotrivă de români și de străini.

Mitul excepționalismului corupției românești este instrumentalizat pentru slăbirea statului român și marginalizarea României în ordinea europeană și euro-atlantică.

IV. Demonstrația:

A. Bazele istorice ale corupției la români

Românii nu posedă o genă a corupției care impune fie izolarea / aneantizarea lor fie aplicarea unor dure terapii mutagene care printr-un fel de inginerie socio-genetică să le modifice ADN-ul cultural, ci au avut parte de un context istoric (determinat și de geografie) care a fomentat relativizarea regulii. **Întrucât regula i-a fost de prea multe ori impusă, relativizarea ei nu exprimă tentația evaziunii, inapetența pentru disciplină și sustragerea de la obligația onestității și loialității, ci aspirația spre libertate și autodepășire într-o lume ostilă.**

1. **Tradiția antropologică autoritarist-egalitaristă.** Geografia a impus românilor *o formă de organizare familială caracterizată de "autoritarism"* (menajul comun al mai multor generații aflate sub autoritatea capului familiei / tatălui de familie) *și "egalitarism"* (tratamentul egal al fraților la împărțirea moștenirii părinților). Această concepție s-a impus inevitabil în proiectul social vizând organizarea ideală a contingentului (cetatea terestră) și în credința religioasă asupra organizării desăvârșite a transcendentului (cetatea celestă).

Conflictul intrinsec diadei "autoritar-egalitar" (obligația tratamentului egal pune limite caracterului absolut al autorității) **este de natură a relativiza ab initio atât puterea** (conducătorul este în același timp superior și egal, unic și plural, unitar și divers) **cât și expresia ei normativă.**

Dincolo de aceasta, *dimensiunea "autoritară" a concepției românești despre lume a predispus spre privilegierea represiunii în lupta cu corupția, în detrimentul soluțiilor structurale*, în timp ce *dimensiunea "egalitară" a încurajat individualismul în detrimentul ordinii holistice a societății*. Cu cât individualismul s-a exprimat mai puternic cu atât autoritarismul a generat reacții de respingere mai puternice. Cu cât autoritarismul a devenit mai consistent cu atât mai mult el a inspirat subterfugii mai greu de supus disciplinei publice. (Așa s-a ajuns, de pildă, ca "redistribuția" averii pe calea tâlhăriei – numite haiducie – să fie socotită drept legitimă fiind exaltată de mitologia românească pe temelia egalității ca valoare morală superioară respectului pentru dreptul de proprietate – publică sau privată. Evaziunea fiscală realizată pe calea recuperării birurilor de către haiduci a intrat în legendă chiar prin efortul cărturarilor României moderne, adică târziu, în secolele al XIX-lea și al XX-lea. În acest context merită observat, însă, că galeria legendară a haiducilor români are corespondenți pe măsură în Europa occidentală, Robin Hood fiind doar unul dintre cei mai cunoscuți.)

- 2. Ortodoxismul apostolic românesc integrat neconflictual în universul spiritual precreștin.** Românii sunt unul dintre puținele popoare care nu au fost creștinate printr-un act de forță exprimând o decizie și un proiect politic. De aici trei consecințe: a) *lipsa caracterului militant al ortodoxismului românesc cu corolarul distanțării între religie și politică*, între stat și biserică, pe fondul conviețuirii sacrului cu profanul (ceea ce face din laicitate – adică coabitarea modelelor diferite de gândire și comportament - o trăsătură intrinsecă societății și culturii românești); b) *coexistența armonioasă între unitatea divinității creștine și panteonul precreștin românesc*, fapt explicând toleranța și acceptarea pluralismului (în mentalități, reglementări și comportamente), individualismul și înclinația spre tranzacție / tocmeală în relația cu divinitatea și de aici în realțiile sociale; c) *atașamentul precumpănitor față de Dumnezeu bun, milostiv, iertător, înțelegător, tolerant (deci, flexibil și relativist) al Noului Testament*, în contrast cu cel intolerant, sever, justițiar, răzbunător și neîndurător (deci inflexibil și dogmatic) al Vechiului Testament, luat ca model de Occidentul protestant și neo-protestant de la Berlin până la San Francisco.
- 3. Ostilitatea mediului geo-politic înconjurător.** Crescută "la răscruce de vânturi și bătaie de vreme", în proximitatea unor vecini mult mai puternici și având ambiții imperiale, care se întreceau să o domine, *națiunea română a învățat încă din primele momente ale formării sale ce înseamnă dependența de străini și cum trebuie folosită șiretenia lui David spre a supraviețui forței brutale a uriașului Goliat*. Misterul care explică miracolul nașterii și supraviețuirii românilor în punctul de întâlnire a intereselor otomane, habsburgice și țariste, a celor sovietice și naziste ori a celor sovietice și euro-atlantice, precum și a celor euro-atlantice și euro-asiatice, constă, printre altele și în primul rând, în capacitatea de a disimula (moralistii vor zice a înșela), în politica de balans (moralistii vor zice prin intrigă și minciună) între puterile ostile lor dar rivale între ele, prin strategia faptului împlinit (moralistii vor zice prin încălcarea angajamentelor), prin tactica schimbării realiste a alianțelor și protectorilor (moralistii vor zice prin oportunism și infidelitate, ca să nu spunem trădare). Toate aceste metode și trăsături ar putea fi cuprinse, în funcție de unghiul din care sunt privite, în conceptul de "corupție". Este vorba, însă, de o "corupție reactivă" menită a corecta sau contrabalansa asimetriile de putere între națiunea română și națiunile imperiale din Est și din Vest, din Nord și din

Sud, care urmăreau să o domine. *Aceste națiuni imperiale predicau și predică laicitatea și onestitatea în planul ordinii lor interne dar practicau și practică dogmatismul, egoismul, inechitatea și necinstea în acțiunea lor externă, adică în relațiile internaționale în care și România este un jucător cu interese legitime. În confruntare cu respectivele puteri româniei nu s-au putut baza decât pe imaginație și îndrăzneală. Practicându-le și dezvoltându-le neîncetat au ajuns să confunde realul cu posibilul. Cu cât mai mult orice era posibil, cu atât regula își pierdea fermitatea iar respectul ei obligativitatea.* Intransigenți în discurs românii au rămas toleranți în faptă. În ordinea externă, de multe ori nu se putea altfel. În ordinea internă a fost posibil totdeauna.

- 4. Permanența tranziției.** Tranziția ca perioadă de schimbare și instabilitate (asemenea războaielor, revoluțiilor, crizelor economice sau de altă natură etc.) a fost legată totdeauna și pretutindeni de fenomenul corupției, întrucât a relativizat până la negare regula și ordinea normativă dată. *În perioadele de tranziție totul este fluid; deci și ordinea de drept și morală sunt slabe și îndoielnice. Cu cât tranziția este mai lungă sau mai frecventă, cu atât coerența moravurilor și fermitatea respectului pentru lege sunt mai precare. Or, românii, cel puțin în perioada formării lor ca națiune și în tot restul epocii moderne au cunoscut o cvasi permanență a tranziției.* Tranziții mereu neterminate au debarșat în alte tranziții, la rândul lor fără de deznodământ. Ordinea de drept americană a ieșit din frământările acumulării primitive de capital. Acumularea primitivă a fost profund imorală și de aceea actorii ei pot fi definiți ca fiind corupți. În România această etapă interstițială între premodernitate și modernitate nu s-a încheiat niciodată cu adevărat. *Cauzele acestei situații sunt deopotrivă endogene și exogene: a) individualismul și excesul de imaginație i-a privat pe români de realizarea consensului minim asupra unui sistem durabil de organizare socială și astfel, lupta sistem-antisistem a substituit lupta pentru buna guvernare, perpetuând tranziția; b) presiunile externe și obligația schimbării frecvente a alianțelor iar odată cu aceasta, a modelelor de urmat (de voie sau de nevoie), a trimis societatea românească într-o nouă tranziție înainte ca precedenta să se fi încheiat. (Perioadele de consolidare au fost puține și rare în istoria României; spre deosebire de cele de schimbare după model francez, apoi german, apoi sovietic, apoi american, apoi euro-atlantic etc.)*
- 5. Amestecul forțat de civilizații diferite în practica formelor fără fond.** În zona de contact al civilizațiilor diferite (ex. civilizația premodernă și cea modernă) apar întotdeauna fenomene negative precum corupția, traficul ilicit sau terorismul. De multe ori ele sunt circumscrise de crizele și conflictele identitare. *Un anumit defazaj temporal față de puterile cu care România s-a aliat (forțată de împrejurări sau împinsă de dorință și speranță), a determinat-o să opteze pentru progresul prin salt și imitație.* Acestui defazaj i s-au atașat, de regulă, conotații negative sugerând rămânerea în urmă a României. În realitate, de cele mai multe ori, *nu de înapoiere a fost vorba ci de despre diferență. Speriată de izolare tot atât de mult cât și de dominare (externă) România a optat pentru sau a acceptat copierea unor modele străine pe baza cărora să clădească interoperabilitatea și empatia cu aliații săi.* Transplantarea forțată în solul tradițiilor românești a unor forme străine pentru care nu exista încă fond local, a pus în contact civilizații diferite, respectiv aspirațiile intrinseci unei anumite civilizații cu instrumentele specifice alteia. *Din acest contact a izvorât – cu intenție sau prin confuzie – relativizarea regulii și deci, corupția.*

Lucrul s-a petrecut la fel și atunci când progresul prin imitație a fost impus de nevoia reală a recuperării unor decalaje subsecvente unor parcursuri istorice diferite (caracterizate de misiuni istorice distincte) între România și sursa sa de inspirație civilizațională.

Globalizarea generează pe termen scurt și mediu probleme legate de asincroniile civilizaționale între diverșii săi subiecți dar le și rezolvă pe termen lung. În acest proces ***România se va transforma sub influența lumii dar și restul lumii se va transforma sub influența valorilor și aportului cultural românesc. În măsura în care o atare relație biunivocă nu va fi acceptată de către partenerii României, România va fi condamnată la corupție sau la a fi mereu văzută ca o societate coruptă; căci ea va fi mereu tentată să ocolească regulile unui model de comportament în definierea căruia nu i s-a permis să contribuie și care, prin urmare îi este, total străin. În consecință, alternativa sa unică va fi între dispariție (asimilată fiind sub aspectul identității culturale de o națiune cosmopolită în care nu se regăsește cu nimic) și refugiul în naționalism xenofob (în vechea ordine westfaliană) ca formă de respingere a unei ordini nu numai fundamental străină ci și resimțită ca esențialmente ostilă.***

B. Tipologia corupției la români

- 1. Corupția reactivă.** Acest tip de corupție caracterizează istoria românilor precum și a tuturor popoarelor care s-au văzut obligate să se apere împotriva agresiunilor și dominației externe. ***Când nu ai puterea de a contracara dreptul forței și nici nu te poți sprijini pe forța dreptului, recurgi la o mișcare de gherilă morală care, sub aspect tehnic îmbracă înfățișarea corupției.*** În numeroase ocazii, mijlocul agresiunii a fost el însuși un act de corupție (minciună, înșelăciune, trafic de influență, dare de mită etc.). În atari situații ***corupția reactivă nu este decât imaginea în oglindă a corupției invazive.*** Comportamentul voievozilor români față de Înalta Poartă în Evul Mediu include o serie de acte care, deși reabilite din perspectivă morală de o istorie mai mult sau mai puțin subiectivă, din punct de vedere tehnic nu puteau fi calificate, inclusiv în lumina dicționarelor contemporane, decât ca acte de corupție. Același comportament, după ce a fost reprodus în raporturile cu Germania nazistă sau cu URSS, se perpetuează astăzi în relația cu UE (ori cu statele membre ale UE) ca reacție la atitudinile inamicale ale acesteia având la origine inclusiv rațiuni sau comportamente specifice corupției. (Ex. Semnarea Acordului româno-american privind exceptarea cetățenilor americani de la aplicarea Convenției asupra Curții Penale Internaționale, sub presiune americană dar în ciuda obligațiilor asumate față de UE, pentru ca ulterior acest acord să nu fie trimis spre ratificare Parlamentului, spre satisfacerea UE; înființarea ANI ca instrument propagandistic de natură a evita obstacolele nejustificate ridicate de unii la intrarea României în UE – în legătură cu acest caz corupție este folosirea argumentului fals al corupției românești spre a ascunde opoziția la accesul României în UE din rațiuni politice, corupție este acceptarea ipocrită a acestui argument oferindu-se, în contracararea unui argument fals soluții false, și corupție este acceptarea de către birocrăția europeană a unor atari soluții false cu gândul tainic că inevitabila lor lipsă de rezultate va fi folosită ulterior pentru exercitarea de presiuni politice asupra României și discriminarea ei după poftă.)

2. **Corupția corectivă.** Acest tip de corupție *este specifică perioadelor de tranziție de la un sistem politic la altul sau de la o situație de criză la o situație de normalitate (post-criză)*. Un asemenea tip de corupție este inevitabil în procesul reșezării fundamentale a raporturilor de putere între individ și societate, ori între anumite grupuri de indivizi purtătoare, deopotrivă, ale legilor de mișcare specifice sistemului politic în lichidare și respectiv, sistemului politic emergent. ***În cazul României post-comuniste corupția corectivă a funcționat în scopul transformării capitalului "social" (de relații și informații) specific regimului economiei de comandă, în capital financiar necesar funcționării economiei de piață. În acest fel s-a născut capitalul privat, indispensabil transformării capitaliste a statului român.*** În SUA, perioada acumulării primitive de capital, care a coincis cu fapte de o cruzime și imoralitate extreme în contextul expansiunii coloniilor americane spre Pacific, a cunoscut din plin corupția corectivă. Apoi, s-a constatat că "după acumularea primului milion, toți gangsterii vor să fie cinstiți".

Corupția corectivă mai operează și ca o formă de redistribuție secundară atunci când între venitul celor care au de îndeplinit diferite misiuni (mai ales în interes public) și importanța socială a misiunilor respective există o disparitate gravă. (În context trebuie reamintit că salariul nu este numai prețul muncii ci și garanția acordată societății că salariatul este solvabil în cazul antrenării răspunderii sale pentru modul în care și-a îndeplinit obligațiile.) Astfel, de pildă, corupția corectivă în justiție nu se combate prin urmărirea și arestarea în masă a magistraților (aceasta poate doar reduce încrederea în sistemul judiciar și încuraja corupția sistemică) ci prin îmbunătățirea veniturilor lor licite și a pregătirii lor profesionale.

Teoretic, printr-un sistem corespunzător de legi și instituții, corupția corectivă poate fi evitată. În practică, lucrul este foarte dificil (inclusiv din cauza imposibilității de a pune în funcțiune în termen scurt instituții eficiente). În orice caz, încercarea încetinește și chiar tulbură procesul tranziției. ***Corupția corectivă încetează de la sine odată cu terminarea tranziției. Perpetuarea tranziției perpetuează corupția corectivă.***

3. **Corupția structurală.** Acest tip de corupție *este specific societăților care se găsesc sub aspectul educației de masă, al structurilor sociale și al raporturilor economice, într-o etapă istorică diferită față de etapa căreia îi aparțin instituțiile chemate să le guverneze. Slăbiciunea instituțiilor noi și lipsa de înțelegere a societății față de rațiunile și modul lor de funcționare, reduce încrederea în ele și îi determină pe indivizi să își caute protecție și protectori în cadrul unor forme arhaice de socializare.* Chiar și aceste forme, însă, obligate să funcționeze într-un context instituțional și politic nou, nu pot respecta întru totul regulile lor clasice și de aceea se comportă patologic. Se creează, astfel, un parteneriat între vechi și nou, înțeles și neînțeles, în care nici un set de reguli nu este respectat, în care coerența organizării sociale se corupe dar care, în lipsa corupției - adică a îndepărtării de la regula oficială și a acceptării exercițiului puterii publice de către persoane private având surse de putere obscure și nelegitime - nu poate funcționa. Acesta este cazul României, în prezent. ***Neputința statului de a-l proteja pe cetățean (cel puțin oferindu-i predictibilitate) l-a determinat pe acesta să accepte protecția unor potențați locali cărora le-a cedat loialitatea datorată instituțiilor publice. În consecință, instituțiile respective nu mai pot funcționa fără acordul oligarhilor***

interesați, adică nu mai pot funcționa până când agenda publică nu este amendată prin prisma agendelor private. Dacă acest parteneriat patologic "public-privat" definind un sistem neo-feudal, nu ar funcționa, statul însuși ar înceta să funcționeze, s-ar bloca.

Sporirea represiunii (rețeta autoritaristă) nu face decât să adâncească o asemenea formă de corupție (inclusiv prin mărirea birocrăției de stat totdeauna sensibilă la corupere). ***Soluția este reforma instituțiilor statului și refacerea coeziunii naționale. Consolidarea statului în dimensiunea sa democratică iar nu în cea polițienească, este singurul remediu serios atâta timp cât boala constă tocmai în lipsa unui stat modern funcțional.*** (Așa cum se întâmplă și în Grecia sau Italia.) Atunci când corupția este consecința slăbiciunii instituțiilor democratice, nu slăbirea lor încă mai profundă prin exacerbarea autoritarismului este rețeta. ***Nu agravarea cauzei cu scuza neutralizării efectelor ci eradicarea cauzei este soluția.***

În prezent, în România și nu numai, un atare proces reformativ este înlesnit de integrarea europeană. Succesul integrării europene (care include convergența instituțională, asimilarea acquis-ului modernității europene, consolidarea administrativă, disciplina și răspunderea bugetară) va conduce la extirparea structurilor bolnave ale statului, va reda eficacitate instituțiilor publice și va reabilita coerența și viabilitatea națiunii române vindicându-o de corupția de sistem. ***Întârziind integrarea europeană pe motivul corupției de sistem / structurale românești se întârzie tocmai eradicarea acestei corupții. Întărind, întru eradicarea ei, autoritarismul, în locul întăririi democrației, se întărește corupția structurală.***

- 4. Corupția comună.** Acest tip de corupție este cel întâlnit pretutindeni, într-adevăr, în grade diferite. El presupune un raport bilateral între corupt și corupător. ***Fără corupători nu există corupție. Fără mari corupători nu există corupție mare.*** Cum pentru o corupere de proporții este nevoie de resurse pe măsură și cum atari resurse nu au putut exista în România post-comunistă, rezultă că resursele coruperii se găsesc cu precădere în afara României. De aceea ***principala formă de corupție comună afectându-i pe români este corupția trans-frontalieră.*** În mod logic, ***forma cea mai eficientă de luptă împotriva corupției trans-frontaliere este cea cu caracter trans-frontalier.*** Pentru aceasta ar trebui admis că ***una dintre sursele corupției românești se află în afara României. Occidentul critică România pentru corupție dar refuză să își accepte propria vină și să îi combată pe corupătorii din propria casă.*** (Ex. Spre a sprijini integrarea României în UE, premierul unei importante țări vest-europene i-a cerut omologului său român să favorizeze privatizarea unei importante societăți românești în folosul unei societăți trans-naționale care, "întâmplător", sponsoriza campaniile electorale ale respectivului premier. Devoalarea acestei afaceri a condus la concluzia că politicianul român este un om corupt și la cererea insistentă ca el să fie pedepsit, în timp ce politicianul străin se bucură de cea mai bună reputație. Tot astfel, spre a sprijini intrarea României în spațiul Schengen, șeful unui stat vest-european, a solicitat omologului său român încheierea unui contract de o valoare însemnată pentru realizarea unui obiectiv de care România nu avea nevoie. Mai mult, respectiva investiție ar fi creat probleme sociale în România. Atunci când, din lipsă de resurse financiare, România nu a mai încheiat contractul în discuție, atitudinea ei a fost considerată ca expresie a corupției iar corupția, ca fenomen "specific românesc", a fost invocată spre a opri intrarea României în zona Schengen.)

5. **Corupția mare.** Nivelul de mărime al corupției nu depinde în mod necesar de valorile în joc și nici de poziția în ierarhia social-politică a celor implicați în actul de corupție, ci de *măsura în care respectivul act a fost susceptibil să modifice macro-echilibrele socio-economice și să distorsioneze semnificativ raportul dintre cerere și ofertă pe piață.* (Evident că, dacă volumul transferului ilicit de valoare din patrimoniul public în cel privat este mare, este mai probabil ca speța să fie de domeniul mării corupții dar nu de la acest volum se pornește ci de la consecințele actului.)

De remarcat este faptul că *în România, în special sub presiune externă și mediatică, calificarea actelor de corupție ca aparținând de domeniul mării corupții s-a făcut în funcție de notorietatea și apartenența politică a celor acuzați.* În consecință, *credibilitatea elitei politice a fost grav zdruncinată deși faptele concrete imputate celor mai mulți lideri politici au fost derizorii, fără impact economico-social semnificativ și ținând mai mult de aprecierea oportunității decât de încălcarea legii.* Simultan, *actele de corupție cu consecințe importante (în special în ceea ce privește participarea externă) au fost oculte atunci când nu au fost comise de persoane cu notorietate.*

Dacă datelor existente li s-ar aplica calificarea corectă, s-ar ajunge la concluzia că în România marea corupție este neglijabilă, aceasta fiind *o țară cu mari corupți dar cu corupție mică.* În consecință, apare că *în România combaterea "mării corupții" urmărește decapitarea și decredibilizarea elitelor (politice) fără a ataca cu adevărat fenomenul vizat în discursul politic intern și extern. Or, distrugerea elitelor distruge coeziunea națională (în primul rând cea între conducători și conduși) precum și șansele emancipării europene și internaționale a României.*

6. **Corupția mică.** Prin contrast cu marea corupție, corupția mică se definește prin acte care, aflate în afara legii, au un impact economico-social redus. Asemenea acte se comit frecvent în România. Ele nu au, însă, specific românesc. Ca pretutindeni, sunt *favorizate de birocrație, de sărăcie, de intervenția / prezența excesivă a statului în economie, de slăbiciunea instituțiilor statului (inclusiv cele represive).* Chiar dacă lipsită de relevanță macro-economică, tocmai *corupția mică este aceea cu care populația vine în cea mai mare măsură în contact și care deranjează populația în cel mai mare grad.* Frecvența actelor de corupție mică ("corupția de ghișeu") facilitată de slăbiciunea instituțiilor democratice (corupția structurală) crează în conștiința populară sentimentul caracterului copleșitor al fenomenului conferindu-i artificial dimensiuni excepționale. Aceasta susține emergența și persistența mitului excepționalismului corupției românești, mit care, la rândul său, contribuie la perpetuarea corupției prin subminarea statului de drept și a democrației (după cum vom vedea mai departe).
7. **Corupția de masă.** Acest tip de corupție nu este, de regulă, criminalizat întrucât *comportamentul care îl caracterizează este în general acceptat de societate ca fiind inevitabil și lipsit de nocivitate. Chiar dacă anumite acte ce intră în categoria corupției de masă sunt stricto sensu interzise de lege, în practica aplicării legii ele nu duc la incriminări sau sancțiuni.* (Ex. Practica larg răspândită a traficului de influență pentru absolvirea examenelor școlare; cea a cadourilor, adesea costisitoare, oferite medicilor, profesorilor, funcționarilor publici, prestatorilor de servicii; cea a încălcării masive a anumitor reguli ale traficului pe drumurile publice; cea a evaziunii fiscale; cea a încălcării procedurilor statutare care ar trebui să guverneze activitatea partidelor politice,

sindicatelor sau ong-urilor etc.) Asemenea practici au intrat într-atât în normalul vieții cotidiene încât s-a ajuns ca societățile comerciale să facă reclamă produselor ce pot fi ”făcute cadou medicilor” sau altor categorii profesionale. Comercianții au simțit că pot să își sporească vânzările venind în ajutorul celor care caută ”daruri” utile spre a stimula prestarea corectă unor serviciilor la care oricum au dreptul. Astfel mita, cel puțin într-o anumită formă, devine un fel de regulă oficială acceptată de conștiința colectivă.

Se poate spune că *mediul cultural românesc nu se caracterizează prin respectul față de principiul supremației legii*. Chiar dacă această lipsă de respect nu duce neapărat la încălcări ale legii și chiar dacă fiecare încălcare a regulii de comportament în asemenea cazuri nu are o semnificație socială sesizabilă, în ansamblul său *toleranța față de corupție și practicarea ei cotidiană la nivel de masă creează un context intelectual favorabil comportamentelor deviate*. Lupta împotriva corupției trebuie să înceapă, de aceea, exact cu corupția de masă. Aceasta implică și un masiv program de educație publică. Fără o atmosferă de intoleranță publică față de corupție, corupția mare și cea mică cu greu vor putea fi stârpite. Mai mult, cu greu se va putea evita instrumentalizarea politică a luptei împotriva corupției comune.

8. **Corupția endemică o creație mitologică.** Este oare corupția endemică în România? Este adevărat că în România există, sub anumite aspecte, un mediu favorabil derapajului de la respectul regulii sau de la interpretarea ei cu strictețe. Cauzele acestei situații sunt adesea neromânești. În plus, ele au terapii de contracarare. Corupția corectivă sau corupția structurală pot fi privite ca endemice dar ele sunt esențialmente trecătoare întrucât în mod normal trecătoare sunt și condițiile care le guvernează apariția. De asemenea, perpetuarea acelor condiții nu este un fenomen cu cauze specific românești. *Fenomenul corupției în toate expresiile sale, ca și acela al toleranței față de corupție, nu sunt, nici ele, specific românești*. Cât privește contaminarea, se poate spune că *românii sunt importatorii mai degrabă decât exportatorii virusului corupției. Românii sunt mai degrabă corupți decât corupători*. În măsura în care fenomenul este masiv înseamnă că sursa corupției a fost masivă și ca atare ea nu se putea afla decât în afara României. Ca atare, *caracterul endemic al corupției românești ține mai mult de ficțiune decât de realitate*.

C. România ”orientală” / ”bizantină” și mitul superiorității Occidentului

1. **Nevoia Occidentului de afirmare a superiorității prin contrast.** *Demonizarea României pe tema corupției trebuie încadrată în acțiunea mai vastă a super-entității mitologice numite Occident de a-și defini identitatea consonant cu înclinațiile sale narcisiste, prin contrast cu o altă entitate mitologică numită Orient*. De câteva secole, deja, *Occidentul se auto-descrie ca fiind raționalist, pluralist, tolerant, pozitivist și democratic* spre deosebire de *Orient care ar fi mistic, holistic, intolerant, distructiv și despot*. *Calitățile celui dintâi și defectele celui din urmă* sunt prezentate, pe de o parte, ca fiind *datele unor entități omogene* (în ciuda diversității care fragmentează atât lumea occidentală cât și cea orientală) iar pe de altă parte ca fiind *genetice* (înscrise într-un cod esențial care se transmite invariabil de la generație la generație, exprimându-se mai intens sau mai puțin intens în funcție de condițiile de mediu).

Aparținând Orientului bizantin România este condamnată la inferioritate. Această inferioritate fiind identificată ca deviere de la "dreapta credință" occidentală sau ca incapacitate funciară de a respecta regula de viață superioară a Occidentului, este calificată drept corupție. În atari circumstanțe ***Occidentul (european și euro-atlantic) este îndreptățit să acționeze prin orice mijloace pentru corijarea comportamentului deviant românesc.*** Totodată, întrucât respectivul comportament este înscris în gena orientalismului / bizantinismului românesc și deci nu poate fi fundamental modificat, ***România trebuie pusă în carantină.***

Acest raționament se aplică, mai mult sau mai puțin identic tuturor țărilor Europei orientale dar și Orientului asiatic. ***România se remarcă doar prin aceea că este mai ușor de criticat fiindcă s-a pus în situația de a nu fi în stare să reacționeze eficient împotriva unor astfel de atacuri.***

Lucrurile stăteau la fel până la crearea blocului sovietic când Orientul a fost identificat cu comunismul. După prăbușirea URSS ("imperiul răului") s-a revenit la dihotomia Occident (esențialmente bun) - Orient (esențialmente rău). Pe o hartă întocmită de Transparency International cu privire la percepția asupra răspândirii fenomenului corupției în lume în 2010, se observă că partea vestică a lumii este percepută ca fiind compact cinstită, în timp ce partea estică este coruptă. Pe hartă nu există pete. Ea prezintă o lume divizată în două părți omogene, una bună și una rea. Evident realitatea nu poate fi și nu este aceasta. Harta este expresia unui mit profund înrădăcinat în conștiința publică prin acțiunea narcisismului occidental. ***Occidentul, nu observă, desigur că printr-o asemenea abordare el este cel care se comportă mistic, holistic, intolerant, distructiv și despotic (cel puțin în relațiile internaționale).***

O astfel de abordare ocultează sau cel puțin ignoră împrejurarea că recordul occidental în materie de corupție nu este mai puțin impresionat decât cel oriental. Lăsând la o parte lista nesfârșită de turpitudini care au însoțit expansiunea colonială (să amintim doar faimosul război al opiumului) sau lupta pentru împărțirea sferelor de influență (să amintim numai lovitură prin care Napoleon al III-lea a răpit Italiei Nisa și Savoia sau Disraeli a răpit Franței controlul asupra Canalului de Suez) putem reține scandalurile de corupție în care au fost implicați Tony Blair în legătură cu finanțarea campaniilor sale electorale de către Mittal Steel, Jacques Chirac în legătură cu contractele atribuite ca primar al Parisului, Nicholas Sarkozy în legătură cu afacerile Bettancourt și Karachi, Helmut Kohl în legătură cu finanțarea CDU, spre a nu mai vorbi despre acuzele de corupție aduse premierului Silvio Berlusconi. La acestea pot fi adăugate scandalurile Watergate sau Iran-contras, care aduc în discuție corupția americană, dar mai ales contractele scandaloase acordate companiilor americane (cea mai cunoscută fiind Halliburton, de care se leagă numele vicepreședintelui Dick Cheney) de către administrația Bush Jr., consecutiv invadării Irakului ca lovitură preventivă necesară neutralizării unor arme de distrugere în masă inexistente. Experții susțin că în criza datoriilor suverane (în special în ceea ce privește Grecia și Italia) există o legătură directă între evaziunea fiscală, corupția politică și uriașele deficite bugetare. Lista exemplurilor ar putea continua și ea ar include practic toate numele de personalități publice mai mult sau mai puțin celebre din toate democrațiile euro-atlantice. (Ceea ce îi face pe unii să susțină, nu cu totul fără temei, că atunci când toți sunt corupți nimeni nu este corupt, căci, fiind un fenomen patologic, corupția nu poate lua aspectul normalității la scară globală.)

În unele din aceste cazuri acuzații au demisionat ori s-au retras din viața publică, recunoscându-și astfel vina. În altele justiția nu s-a pronunțat încă și până când o va face prezumția de nevinovăție rămâne a opera. O atare întârziere în finalizarea actului de justiție nu este privită, însă, ca expresie a corupției sistemului judiciar, așa cum se întâmplă referitor la România. (Vezi exemplul procesului în care este implicat fostul prim-ministru Adrian Năstase, a cărui accelerare a fost în repetate rânduri cerută public de Comisia Europeană și de a cărui finalizare este legat calificativul care va fi dat eficienței justiției românești și luptei anti-corupție în România.) ***Condamnărilor, când au intervenit, și cu atât mai puțin acuzele, nu sunt prezentate ca probă a super-corupției caracterizând super-entitatea occidentală care rămâne, în final, super-meritoasă.***

Desigur, ***corupția Occidentului nu scuză corupția Orientului; corupția membrilor occidentali ai UE nu scuză corupția României. Corupția occidentală arată doar că Orientul nu deține monopolul comportamentelor deviate și că excepționalismul corupției românești este un mit.***

2. Nevoia Occidentului de export al conflictelor interne. Dacă corupția la români nu este un fenomen excepțional înseamnă că situația României nu este chiar atât de "scandaloasă" dar nici superioritatea Occidentului indiscutabilă. Dacă România este excepția corupției într-o lume occidentală eminentemente cinstită, înseamnă că Occidentul încetează de a mai fi unitar, omogen și coerent în ceea ce privește comportamentul său onest exprimând un mesaj genetic specific lui. ***Cum poate fi împăcat excepționalismul corupției românești cu apartenența României la spațiul Occidental necorupt și mai ales, incoruptibil (Occidentul fiind, după nevoi, identificat cu Europa iar Europa cu Uniunea Europeană)?*** Doar prin marginalizarea României ca aberație genetică europeană / occidentală. O asemenea ieșire din impasul contradicției menționate este extrem de utilă întrucât ***oferă Occidentului "ireproșabil" un inamic intra muros și prin aceasta ușor de controlat (soft), care poate fi folosit ca "material didactic" pentru demonstrarea determinării în lupta cu forțele întunecate ale răului, un "cobai" pentru experimentarea terapiilor anti-corupție și mai ales un "șap ispășitor" pentru relele din alte state membre ale UE.*** Când Președintele Sarkozy sau Premierul Berlusconi sunt încolțiți de întrebări incomode legate de afaceri oneroase în care sunt aparent implicați, expulzarea romilor identificați cu românii este la îndemână ca mijloc de diversiune. Lupta cu reprezentanții expatriați ai României corupte este un atestat al cinstei celor care o poartă. Când Guvernele Germaniei, Olandei sau Finlandei au probleme cu escaladarea xenofobiei, blocarea accesului României în spațiul Schengen pe motivul corupției este o cale de calmare a nervozității interne. Când reaua guvernare în țările Europei occidentale duce la mărirea șomajului și creșterea inflației, interzicerea accesului românilor corupți pe piața muncii din acele țări este semnul politicii responsabile și patriotice a liderilor lor.

La întrebarea de ce tocmai România (alături de Bulgaria) a fost aleasă pentru a fi distribuită într-un asemenea rol de neînviat, răspunsul este că ***România este incapabilă să opună rezistență în fața unei astfel de nedreptăți.*** O incapacitate avându-și sursa în pauperitatea economiei, dezbinarea societății și iresponsabilitatea politicului. ***O asemenea Românie este inamicul ideal (evident mitologic / artificial) pentru că este victima garantată.***

3. Nevoia Occidentului de legitimare a agendelor geo-politice proprii. Excepționalismul corupției românești reprezintă baza și justificarea unei terapii de șoc la care Occidentul îi

supune pe români. Această terapie are, din perspectivă occidentală, meritul de a face inadmisibilul inevitabil.

România este prea bogată spre a fi ignorată, prea mare spre a fi integrată și prea slabă spre a fi respectată. Iată o sumă de motive care explică de ce politicile de integrare europeană a României au fost, de prea multe ori, politici de descreștere și de pradă. Mitul excepționalismului corupției românești a fost o pârghe pentru promovarea unor asemenea politici.

Întrucât corupția în România nu ar ține de patologic ci de normal, s-a justificat aplicarea unor terapii anti-corupție excepționale în raport cu cele practicate în restul UE. Astfel, spre a da unul dintre cele mai elocvente exemple, a fost creat dar și abuzat Mecanismul de Verificare și Control în Justiție (MCV).

Principiul de funcționare al UE este acela al punerii în comun a unor atribute ale suveranității naționale care apoi se exercită în comun. În cazul României *MCV a însemnat acordarea unor prerogative speciale Comisiei Europene privind supervizarea reformelor instituționale în domeniul justiției și a evoluțiilor luptei împotriva corupției.* Asemenea prerogative nu sunt aplicate în cazul altor state membre și nu au fost acordate de alte state membre. *În măsura în care corupția românească nu ar fi excepțională MCV ar fi expresia discriminării românilor în raport cu celelalte națiuni europene.* Excepționalismul corupției românești scuză o atare discriminare.

Aplicarea MCV limitează capacitatea de decizie a României în ceea ce privește organizarea și funcționarea justiției naționale; ceea ce este cu totul contrar literei și spiritului tratatelor. (Autoritățile federale pot, cel mult, organiza instituțiile federale iar nu pe cele naționale.) Astfel, Parlamentului român i s-a interzis adoptarea de acte normative vizând reorganizarea ANI iar Guvernului român i s-a refuzat autonomia în numirea șefului DNA. (Nici un stat demn de acest nume nu acceptă ca numirea demnitarilor din fruntea instituțiilor naționale să se facă de către reprezentanții unor instituții străine / transnaționale.)

Pe de altă parte, *simpla existență a MCV a fost considerată ca dovadă peremptorie a retardării României în eradicarea corupției. Făcându-se o legătură forțată între corupția excepțională din România și progresul integrării europene a acesteia, a fost oprit accesul României în zona Schengen.* România este amenințată, din același motiv, cu *refuzul accesului în zona Euro, accesului la piețele muncii și accesului la anumite fonduri europene. Mecanismul amintit pune, deci, România în poziția de membru de rang secund al UE. El conferă Comisiei Europene prerogative neprevăzute în tratate, ceea ce în ordinea dreptului european este interzis.*

Singura posibilitate ca *MCV* să fi avut o bază legală este aceea ca Protocolul între UE și România prin care s-a convenit crearea mecanismului în cauză, să fi fost privit ca *accesoriu la Tratatul de aderare a României la UE, accesoriu necesar spre a da eficiență clauzei de salvagardare inclusă în acel Tratat.* Cum, însă, respectiva clauză a ieșit din vigoare la trei ani de la punerea în aplicare a Tratatului de aderare, înseamnă că și *instrumentul prin care s-a creat MCV și-a pierdut valabilitatea prin efectul principiului potrivit căruia accesoriul urmează soarta principalului (accessorium squitur principalem).*

Cu toate acestea MCV continuă să funcționeze. *Dacă România ar refuza să coopereze pe baza MCV pe motiv că acesta nu mai are valabilitate legală, ea ar suferi măsuri de retorsiune* constând în refuzul acordării unor drepturi. *Dacă România acceptă să continue cooperarea pe baza MCV fără să se sesizeze de ilegalitatea lui, ea pierde exercițiul unor drepturi suverane* care nu au fost transferate UE de toate statele membre și, deci, nu se exercită în comun de ele, precum *și exercițiul unor drepturi inerente calității de membru* ca urmare a speculării relației între drepturile în chestiune și fenomenul unei așa zise corupții endemice românești. În acest proces, unele "concesii" economico-comerciale făcute de România în favoarea unor operatori protejați de alte state membre, pot atenua fermitatea raționamentului și tratamentul amintit. Astfel, *mitul caracterului excepțional al corupției românești poate servi promovării unor agende geo-politice și geo-economice nedeclarate.*

D. Excepționalismul corupției românești - un mit creat cu complicitatea românilor

1. Perpetuarea conflictului sistem-antisistem și recăderea în tranziție. De-a lungul istoriei **timpul nu a avut răbdare cu românii.** Neliniștea lăuntrică sau precipitarea evenimentelor externe nu le-au lăsat răgazul de a consolida un anumit sistem de organizare socială și de a termina astfel tranziția de la un sistem la altul. Sub presiunea vremii și striviți de greutatea vremurilor, **românii au făcut adesea confuzie între fragilitatea temporară a unui sistem și inadecvarea absolută a acestuia față de aspirațiile lor.** În consecință, în loc să perfecționeze sau să reformeze, după caz, un anumit sistem, s-au grăbit să îl nege cu totul.

Paradoxul este că **intransigența criticistă a rămas de cele mai multe ori la nivelul retoricii,** întrucât având o mentalitate preponderent conservatoare, **românii au preferat evoluția revoluției.**

Din contradicția între retorică și practică a rezultat **substituirea "revoluției permanente" prin "contestarea permanentă" adâncind permanent neîncrederea socială în orice sistem.** Cum contestarea pură și simplă nu are nevoie de program politic și nici de un cvorum apt a conferi legitimitate democratică, problema negației s-a pus pe terenul alunecos al moralei. **La români "revoluția permanentă" a fost o "revoluție morală";** adică revoluția cu scopurile cel mai greu de definit dar care dezbină cel mai mult societatea. Propusă în permanență românilor de către români pe motiv că sistemul oficial este corupt, "revoluția morală" antisistem și-a apropiat în anii 30 ai secolului al XX-lea, pe fondul crizei economice mondiale, instrumente politice, cu consecințele cunoscute culminând cu prăbușirea frontierelor, intrarea în război și ocupația sovietică. Începutul secolului al XX-lea se prezintă ca o repetare a acestui episod.

Ciclul istoric început odată cu alegerile din 2004 este de două ori retrograd: pe de o parte, întrucât **venirea la putere a celor care denunțaseră sistemul politic existent la acea dată în România** – respectiv cel instaurat de revoluția din decembrie 1989 și dezvoltat în următorul deceniu și jumătate până la nivelul care a făcut posibilă integrarea în UE - **ca fiind un „sistem ticăloșit”, a implicat legitimarea sistemului simetric caracterizat de autoritarism și arbitrar,** puse în slujba unei ordini morale pretins superioare, definită de o minoritate și așezată deasupra statului de drept (sistemul era denunțat ca fiind ticăloșit, deci imoral sau corupt iar nu nefuncțional sau neperformant); pe de altă parte, întrucât **lăsând pe principalii actori politici ai „sistemului ticăloșit” în afara „sistemului ordinii morale” și oficializând/etatizând lupta**

împotriva lor, noii deținători ai puterii au readus România în tranziție – cu toate tarele ei mai mult sau mai puțin inevitabile, precum fracturarea societății, impredictibilitatea evoluțiilor sociale, generalizarea și dramatizarea conflictelor interne, corupția endemică (corectivă).

Adoptarea identității de candidat și apoi de șef de stat antisistem (sic!) de către Traian Băsescu (liderul, locomotiva, purtătorul de mesaj și simbolul coaliției politice care l-a susținut) a avut, desigur, motivație electorală, dar și explicații legate de realitatea românească. ***Succesul adus Președintelui Băsescu de comportamentul și retorica sa anti-sistem își are originea cea mai profundă în împrejurarea că sistemul însuși a ajuns să se decredibilizeze în fața oamenilor. Delegitimarea politică a liderilor ieșiți din revoluția anti-comunistă*** (având ca explicații principale șovăiala în aplicarea reformelor fundamentale, greșita administrare a așteptărilor populare și corupția endemică mai mult sau mai puțin inevitabilă în condițiile tranziției) ***cumulată cu pierderea demnității sociale*** (în condițiile în care coerența ordinii caracteristice deșertului comunist a fost înlocuită de polarizarea irezistibilă, irațională și imorală a averilor produse prin acumularea primitivă de capital în haosul noii jungle capitaliste) ***și cu lipsa speranței colective, a împins un electorat decepționat și nevrotizat spre purtătorii mesajului justițiar-apocaliptic***. În plus, în loc să meargă înainte spre atingerea standardelor vieții politice vest-europene postbelice, democrația românească renăscută s-a reîntors la practicile sale antebelice. Pe un atare fond ***discursul ambiguu în formă și reacționar în conținut al dreptei extreme justițiar-populiste devine tot mai atrăgător***.

Riscul major al situației prezente stă în faptul că, la fel cu cele petrecute în deceniul 1930-1940, "revoluția morală" proclamată împotriva României corupte pornește de la concepte vagi dar se duce cu instrumentele precise și eficiente ale puterii de stat. Statul își revoluționează dimensiunea morală abuzând de puterea sa în detrimentul dimensiunii democratice. Fără a pune deocamdată semnul identității între România de odinioară și România de azi, trebuie consemnat, totuși, că România carlistă și cea legionară dar și Germania sau Italia interbelice, au cunoscut experimente similare; experimente din care trebuie învățat.

2. Derapajul spre extrema dreaptă și ascensiunea elitelor fascistoide. Ceea ce a dat energie și credibilitate strategiei antisistem amintite a fost intrarea în avanposturile luptei politice a unui segment al societății românești, redus cantitativ dar capabil să canalizeze și să instrumentalizeze frustrările unei mase critice a electoratului nemulțumit de eșecul capitalismului românesc post-comunist: ***grupul mediocrității intelectuale românești care își caută în fundamentalismul tezelor de extremă dreaptă (fascistoide) calea debarasării de propriile frustrări subsecvente sentimentului ratării***. (Este vorba în principal de intelectualii sterili pe care revoluția anti-comunistă i-a prins cu sertarele goale de operă, precum și de cei care, deși dotați cu anumite calități, nu au putut obține recunoaștere socială și, deși suficient de perspicaci spre a identifica distanța între nivelul talentelor lor și nivelul talentelor pe care ar fi dorit să îl atingă, își pun eșecul pe seama corupției sistemului politic. Urându-se pe sine își îndreaptă ura împotriva societății și încearcă să scape de ea transferându-o în sufletele oamenilor nevoiași în căutare de soluții la problemele existențiale.) Acest grup, deși neasimilat de partidele pe care s-a greșit, le-a dat un aer nou și convingător în fața unei populații tot mai dezamăgită de vechii politicieni post-comuniști, de lungimea reformei, de disconfortul schimbării de paradigmă în viața socială și economică, de diferența între așteptările create de revoluție și realizările post-revoluționare, precum și de degenerarea fragilei democrații post-comuniste în oligarhie (sau mai exact într-o confederație de oligarhii locale funcționând într-o ordine neo-feudală).

Ostilă autoritarismului „popular/egalitar” de tip comunist, dar în același timp opusă și democrației liberale, autoproclamata elită intelectuală cu pretenții mesianice, s-a simțit de mai multe ori trădată de actorii politici post-comuniști: în primul rând, pentru că aceștia ”confiscaseră” revoluția, monopolizând puterea smulsă comuniștilor dar, mai ales, refuzând instituirea ”terorii revoluționare” care i-ar fi permis nu doar exprimarea înclinațiilor autoritare, ci și debarasarea de complexe prin terapia justiției expeditivă; în al doilea rând, pentru că liderii postcomuniști construiseră o democrație, fie ea și fragilă, iar nu o dictatură de dreapta; în al treilea rând, pentru că, în noul sistem democratic (inclusiv pe perioada mandatului lui Emil Constantinescu) ea fusese lăsată în afara guvernării și fusese exclusă de la împărțirea puterii. Fragilitatea evidentă și adesea vinovată a democrației românești a devenit motivul negării integrale a democrației, iar candidatura lui Traian Băsescu ocazia accesului la putere. (Așa cum păruse la un moment dat a fi, dar nu a fost, candidatul Emil Constantinescu.)

Ultimii șapte ani au consemnat astfel ***creșterea influenței cercurilor intelectuale sau pseudo-intelectuale frustrate, în politica reală a României.*** În același timp depozitar și incubator al tezelor tipice dreptei radicale fascizante, aceste cercuri, refugiate pentru un deceniu și jumătate de la căderea comunismului într-o (pseudo) societate civilă predicând (asemenea legionarilor dar și iacobinilor francezi) ***nevoia unei revoluții morale și imperativul instaurării unei ordini morale de tip robespierrian exterioră ordinii de drept a statului oficial și, prin urmare, inevitabil garantată printr-un tip de teroare (preferabil de stat) ca „braț înarmat al virtuții”***, au acceptat după 2005 înregimentarea politică. ***Lozînca luptei împotriva corupției ridicată la nivel de mit a legitimat acest demers.***

3. Dezordinea oligarhică neo-feudală și integrarea europeană. Istoria momentului românesc actual consemnează și alte două fenomene majore: ***divorțul dintre populație și elita politică post-comunistă, expresie, totodată, a divorțului dintre populație și sistemul ordinii democratice postcomuniste***, pe de o parte, și ***fractura societății românești în grupuri slab organizate politic, dar radical ostile unul altuia*** (ceea ce dă senzația unui război irațional al tuturor împotriva tuturor).

Regresul către neo-feudalism al românilor a intrat, însă, în coliziune cu progresul către națiunea cosmopolită sau ordinea post-națională ori transnațională a UE. Integrarea europeană și euro-atlantică a României a acționat inevitabil împotriva dezintegrării ei neo-feudale. Impulsul extern în această direcție s-a manifestat, însă, de manieră schizofrenă. Pe de o parte, în siajul vechilor reflexe naționale, Occidentul euro-atlantic (cu precădere în versiunea sa neo-liberală și neo-conservatoare), pentru care România rămăsese prea mare spre a fi integrată și prea mică spre a fi respectată (temută), a stimulat diminuarea (puterii) acesteia prin fragmentare internă și descreșterea (reducerea) capitalului național. Pe de altă parte, în logica edificării unei democrații transnaționale puternice, același Occident a cerut României să-și modernizeze și eficientizeze instituțiile naționale, astfel încât, prin performanța lor să contribuie la promovarea și apărarea intereselor comune.

Împăcarea acestor tendințe contrarii a fost asumată de ***dreapta anti-sistem, care creează impresia că lovește în corupția oligarhică (deși ea însăși constituie o oligarhie) și că urmărește întărirea statului denunțând slăbiciunea instituțiilor sale democratice (deși în realitate dorește lichidarea statului democrat și înlocuirea lui cu un regim autoritar)***, lucrând simultan la fragilizarea statului social, reducerea coeziunii naționale și crearea condițiilor pentru dominația capitalului internațional, adică a oligarhiei economice trans-naționale. Pe termen

mediu și lung, o atare abordare va face ca România să-și piardă capacitatea de a se autoadministra și astfel va crea probleme partenerilor săi externi. Pe termen scurt, însă, o asemenea sinteză a antipozilor pare atractivă pe plan extern și convingătoare pe plan intern. ***Trezirea din iluzia că prin neo-cezarisism (autoritarism) o Românie tot mai slabă ar putea trăi confortabil într-o structură transnațională tot mai dominată de directoratul câtorva națiuni puternice, precum și că o națiune română tot mai dezintegrată și mai pre-modernă își poate rezolva tot mai ușor problemele existențiale într-o federație europeană tot mai integrată și mai post-modernă, este miza politică a anilor ce vin.***

5. Antiromânismul dreptei justițiar-populiste. Se poate oare folosi, spre a defini dreapta radicală emergentă în România, calificativul „național-populist”, așa cum este se întâmplă în democrațiile occidentale? Dacă în România comunismul, prin esența sa internaționalist, a devenit în mod paradoxal naționalist, acum ***dreapta radicală, în mod tradițional naționalistă, și-a găsit un alibi în discursul internaționalist. Ea a mers pe această linie până la a deveni antiromânească.*** Pe fondul disperării unei părți semnificative a societății românești marginalizată, umilită și lăsată fără speranțe de lovitura multiplă a turpitudinilor tranziției și constrângerilor crizei economice globale, ***respectiva dreaptă oferă confort psihologic reparatoriu prin denunțarea unei Românie a eșecului structural, cronic și total, care trebuie îngenuncheată înainte de și spre a se putea ridica.*** Vestea oricărei noi înfrângeri a României este primită cu bucurie ea confirmând deopotrivă că perdanții nu sunt singuri (confortul asemănării) și că fundul prăpastiei, dincolo de care nu se mai poate coborî, este aproape (confortul certitudinii sfârșitului). România devine astfel țara despre care oricine poate scrie cronică înfrângerilor anticipate; adică țara în care decadența este permanentă (confortul predictibilității).

În atari condiții nu este de mirare că ***exponenții dreptei populiste fascistoide românești capătă adesea sprijin extern inclusiv din partea celor care, fără a-i împărtăși opiniile, cred că o pot instrumentaliza în interesul unei geo-politici cel puțin discutabile.*** (Străinătății România îi conferă confortul de a fi ”țara-material didactic” care poate fi oricând criticată și sancționată exemplar – chiar și fără vină dar și fără riscuri.)

Astfel, se poate conchide că ***pentru rațiuni ținând de obsesiile sale ideologice dar și de intenția de a-și impune dominația asupra societății românești, dreapta justițiar-populistă din România a contribuit la crearea mitului excepționalismului corupției românești. (Dacă România nu ar fi coruptă la un nivel excepțional soluțiile excepționale ale dreptei justițiar-populiste nu s-ar mai justifica și nu ar mai avea apel popular.) Acest mit este deopotrivă anti-sistem (anti-democratic), el fundamentând necesitatea unei revoluții morale operate prin teroare, și anti-românesc, conducând la scăderea nejustificată a prestigiului României și la marginalizarea ei în lume.***

E. Efectele instrumentalizării mitului excepționalismului corupției românești

1. Distrugerea statului de drept. Întrucât corupția românească este excepțională metodele de combatere cunoscute în situații "normale" sunt insuficiente. Prima consecință este aceea că ***în România corupția nu poate fi combătută în contextul unui sistem democratic.*** De aceea ***drepturile civile au fost restrânse.*** De la facilitățile create pentru filaj, ascultarea

telefoanelor și invadarea vieții private, până la telejustiția care neagă dreptul la imagine, s-a trecut printr-o mulțime de limitări și încălcări ale principiilor pe care se bazează o justiție corectă. Ideea ca procesele penale în care s-a ridicat excepția de neconstituționalitate să continue înaintea ca respectiva excepție să fie soluționată și, deci, acceptarea posibilității de a fi pronunțate sentințe în baza unor legi neconstituționale în legătură cu care s-a ridicat excepția de neconstituționalitate, este doar un exemplu. Luarea unor măsuri, fie ele și la nivel de partid sau de administrație locală, care trag consecințe definitive din acuzații nedovedite încalcă dintr-o lovitură dreptul la un proces corect, dreptul la apărare, prezumția de nevinovăție și prezumția de bună credință. Ideea revenirii la practica anchetelor penale efectuate de către serviciile secrete este elocventă pentru un anumit mod de gândire și o anumită practică politică.

Mai gravă este, însă, **proclamarea unei "ordini morale" care prevalează asupra ordinii de drept**. Eleocventă pentru natura unei asemenea ordini este, printre altele, împrejurarea, că **figura centrală ca rol și ca obiect al admirației este procurorul iar nu judecătorul. Acuzația devine astfel substitutul justiției**. Adagiul "*Quid mores sine legibus aut quid leges sine moribus*" a fost dezarticulat, amputat și pervertit. Prima sa parte a fost complet repudiată apreciindu-se că **morala nu se impune prin lege și nu devine obligatorie ca efect al unui contract social ci prin dictatura unei minorități**. A doua parte a ajuns să fie citită în sensul în care **morala nu mai este intrinsecă legii ca mecanism de corectare și completare a interpretării și aplicării ei, ci exterioară și adversă regulii de drept, pe care o substituie atunci când o consideră a fi rea**.

În măsura în care obține accesul la sau influența asupra puterii politice, în loc să o gestioneze spre a proteja ordinea de drept constituțională, minoritatea moralistă, devenită dominantă, se folosește de instituțiile statului spre a o nega; iar negația este justificată de reguli morale legitimate doar de cel care le emite în afara oricărui cvorum și deci fără legitimitate democratică. Atari reguli pot fi admirabile dar nu se bucură de susținerea unei majorități exprimate în cadrul unei proceduri transparente și relevante. Sancționarea suspectilor, măcar și prin condamnarea la moarte civilă, este expresia unei asemenea noi realități. Or, **statul de drept se bazează pe supremația legii. Când deasupra legii este opinia despre ceea ce este corect a unei minorități vocale autoproclamată morală și prin aceasta legitimă, statul de drept își încetează existența**.

Modelul luptei anti-coruptione în "societatea morală", propus de corifeii "revoluției morale", este clar și simplu: i. Suspecții sunt declarați vinovați fără cercetare și judecată; ii. Suspecți sunt aceia pe care îi acuză "oamenii (autoproclamați) cinstiți"; iii. Acuzația este validată de cinstea celui care o aduce iar cinstea acuzatorului este certificată de radicalismul și consecvența acuzației; iv. Acuzatorul este legitim pentru că este cinstit și de aceea nu trebuie legitimat prin alegeri sau altă formă de recunoaștere socială; v. Crima suspectilor, ca și pedeapsa aferentă ei nu trebuie prevăzute de lege ci se stabilesc pe caz de către acuzator; vi. Magistrații sunt inutili întrucât sunt prin definiție corupți (ca produs al sistemului corupt) și de aceea instanțele extraordinare "civice" le iau locul; vii. Tribunalele statului au doar rolul de a pune în execuție sentințele "tribunalelor populare" *ad hoc*, acțiunea lor fiind eficientă întrucât are loc sub tutela terorizantă a mâniei populare asupra societății corupte; viii. Indiferent de individualizarea pedepsei în ordinea de stat, ea este însoțită, fără vreo legătură cu fapta reproșată, de pedeapsa complementară a morții civile (condamnatul pierde drepturile

civile el nemaiavând dreptul la opinie, la expresie, la servicii, la asociere etc.). Dacă un suspect supraviețuiește fizic condamnării la moarte civilă, rezultă că singurul lucru care îi mare rămâne este posibilitatea de a presta muncă silnică în folosul societății. Cum, în condițiile arătate, numărul suspectilor și deci al condamnaților este mare, statul trebuie să recurgă la soluția lagărelor de concentrare și ca atare să înceteze a se organiza ca adăpost al cetățenilor spre a deveni o închisoare-model. Regăsim aici, din aproape în aproape, întreg arsenalul ideologic al totalitarismului.

Este de adăugat că *o asemenea ordine morală nu poate fi impusă decât prin dictatură sau mai exact prin teroarea factorului politic (o nouă teroare de stat)* care ar fi, după expresia lui Robespierre, "brațul înarmat al virtuții" iar după expresia lui Marx, "dictatura proletariatului", adică dictatura unei minorități revoluționare. Asemenea tuturor mișcărilor de extremă dreaptă, și *mișcarea intelectualității frustrate din România zilelor noastre pornește de la afirmarea excepționalismului corupției românești despre care susține că nu poate fi înlăturată pe calea consolidării instituțiilor democratice și a bunei guvernări ci printr-o "revoluție morală" care începe tocmai cu înlăturarea acelor instituții incapabile de a o fi prevenit.* Absolut firesc, *distrugerea statului de drept este asociată cu distrugerea democrației și negarea drepturilor omului.*

2. Distrugerea coerenței naționale. Recursul la instrumente nedemocratice și instituirea unei ordini para legale, nu face decât să întărească birocrăția și totodată să fractureze societatea. *Birocrația este necesară ca armătură pentru susținerea terorii de stat.*

Folosind abuziv birocrăția statului o minoritate iar nu majoritatea caută a impune prin teroare propriile convingeri morale. Or, dacă majoritatea este unică, minoritățile sunt plurale. Astfel, apare *conflictul între minorități care se exclud reciproc fiecare socotindu-se la fel de legitimă.* De aici, *nu claritatea legii ci impredictibilitatea regulii de aplicat. Impredictibilitatea justiției distruge una dintre cauzele principale ale loialității cetățenilor față de stat.*

O revoluție morală care se impune inevitabil prin dictatură și care are ca preocupare eficientizarea terorii iar nu consolidarea statului de drept, nu poate fi decât o "revoluție permanentă". Or, orice revoluție fracturează societatea; o revoluție permanentă o fracturează permanent. Tot astfel legea, ca expresie a unui contract social, oferind *predictibilitate și coerență, coagulează societatea, în timp ce morala, ca manifestare a unor opțiuni unilaterale o divide.*

În cadrul acestei lupte a tuturor împotriva tuturor, cetățeanul abandonat, derutat și alienat își caută protecție în afara statului. Statul încetează de a mai fi organizarea politică eficientă a națiunii, lăsând membrilor acesteia doar soluția refugiului în cadrul unor forme arhaice de socializare. Astfel se ajunge ca *mitul excepționalismului corupției românești, după ce că distruge statul de drept și democrația să distrugă statul național român pur și simplu.*

Se mai poate adăuga că impunând *crearea unor instituții atipice și evident inutile* (dacă este corupție de sistem corupția românească se combate prin întărirea democrației iar nu prin autoritarism iar dacă este corupție comună ea nu se poate combate decât prin metodele comune tuturor statelor democratice) precum ANI, *excepționalismul amintit pune presiuni*

asupra bugetului într-un moment în care bugetul nu poate susține activități strategice pentru viitorul României precum sănătatea, învățământul, apărarea, protecția mediului etc.

Nu corupția este problema numărul unu a României (o arată și sondajele de opinie) ci slăbiciunea instituțiilor democratice și reaua guvernare. Mitul corupției românești deturneză fluxurile financiare de la tratamentul consacrat al bolilor reale către tratamente fanteziste ale unor boli imaginare, riscând tocmai să cronicizeze corupția și să bulverseze națiunea în întregul său pe termen lung.

3. Izolarea și marginalizarea României în UE și în lume. O națiune lipsită de coeziune și un stat de drept mort nu pot inspira respectul lumii și nu pot promova o agendă proprie în context internațional. În asemenea condiții marginalizarea României pe plan european și global devine inevitabilă.

Fapt este că în prezent, *identificată a fi "coruptul" UE, România constituie un membru nefrecventabil al comunității internaționale.* România este în afara spațiului Schengen și nu se știe când va ajunge în zona Euro. România este subreprezentată în instituțiile europene. Intrarea românilor pe piața muncii multor state este interzisă. În ciuda intereselor americane în România, SUA mențin regimul vizelor pentru români. Manifestările xenofobe cu caracter antiromânesc se înmulțesc în media franceză, italiană sau spaniolă dar și în cea britanică, olandeză sau daneză fără ca autoritățile să ia măsuri reale pentru sancționarea lor. În fața acestor manifestări România se vede de cele mai multe ori singură, nici reprezentanții statelor neimplicate în retorica "româno-sceptică" sau, mai rău, "românofobă" neluând atitudine în sprijinul românilor. Descrierile românilor ca fiind genetic corupți, infractori, cerșetori, prostituați, traficanți etc. sunt tot mai frecvente.

Excepționalitatea corupției chiar dacă ține doar de mitologie duce la o izolare și o marginalizare care sunt reale. Aparența unui viciu ieșit din comun odată intrată în conștiința comună constituie fundamentul unei realități vicioase cu totul excepționale. România, pericolul excepțional aparent a devenit victimă reală excepțională.

O atare observație nu trebuie să fie punctul de plecare al (auto) victimizării românilor și nici cel al încetării luptei împotriva păcatelor sale reale, ci semnalul mobilizării naționale în efortul de a readuce România în ordinea globală cu influența și respectul de care are nevoie și pe care le merită (luând în seamă inclusiv slăbiciunile sale autentice).

V. Concluzii

Corupția este un fenomen real, extins și extrem de periculos în România. Majoritatea terapiilor care i se aplică contribuie, însă, la adâncirea iar nu la eradicarea ei.

Caracterul excepțional al corupției românești este un mit construit deopotrivă de români și de străini. În unele cazuri, contribuția românilor se explică prin pesimismul percepției lor asupra lor înșile. În multe altele, însă, se poate pune problema unei complicități care atinge domeniul trădării de neam.

Mitul excepționalismului corupției românești este instrumentalizat pentru slăbirea statului român și marginalizarea României în ordinea europeană și euro-atlantică. Cum ordinea europeană și euro-atlantică însele au deopotrivă nevoie de aportul românesc, marginalizarea artificială a României afectează și viitorul ordinii europene și globale.

VI. Remedii

Ținând seama de concluzii, pot fi formulate câteva remedii în forma următoarelor scurte teze.

1. Este urgent necesară **reabilitarea democrației naționale și întărirea instituțiilor democratice** (ca remediu împotriva corupției structurale).
2. Se impune **lansarea unui program masiv și coerent de educație publică menit a combate "corupția de masă"**.
3. Se impune **accelerarea și consolidarea integrării europene a României, inclusiv prin reformarea UE** (ca remediu împotriva corupției corective).
4. Este urgentă **constatarea caducității Mecanismului de Verificare și Cooperare, restabilirea suveranității naționale în domeniul justiției și propunerea unui alt Mecanism de Cooperare între România și UE** privind continuarea procesului de reformă în justiția românească pe linia convergenței europene, în respectul Tratatelor și al suveranității naționale a României.
5. Se impune **desființarea sau reformarea profundă a instituțiilor atipice care acționează în domeniul luptei împotriva corupției** (ex. ANI) precum și întărirea instituțiilor coerente cu principiile statului de drept.
6. Se impune **resocializarea (reintegrarea socială) celor implicați sau suspecți de a fi implicați sau chiar doar susceptibili de a fi implicați în acte de "mare corupție"** (inclusiv printr-o politică de amnistie corelată cu actualizarea contractului social).
7. Se impune **întărirea luptei împotriva "micii corupții" inclusiv în scopul recâștigării încrederii cetățenilor în stat și al prevenirii "marii corupții"**.
8. Este urgentă **marginalizarea extremei drepte justițiar-populiste** și neutralizarea strategiei acesteia de subminare a națiunii române prin construcția și răspândirea mitului excepționalismului corupției românești.
9. Se impune **implicarea instituțiilor judiciare românești, în colaborare cu omologii străini, în urmărirea și combaterea corupătorilor străini** care acționează în România.
10. Este urgent necesară **lansarea unui program cu aplicație internă și externă, vizând resuscitarea mândriei de a fi român, cu mențiunea că între mândria de a fi român și cea de a fi european nu există nici o contradicție**, precum și că pentru români, mândria de a fi european este imposibilă în absența mândriei de a fi român.

Explicația motto-ului: Deși nu este mare lucru de sperat și nici nu pot fi identificate succese încurajatoare, trebuie să acționăm perseverent împotriva miturilor românosceptice dacă vrem să evităm ca în loc de stat să ajungem o colonie, în loc de popor să devenim o populație și în loc de națiune să fim un teritoriu.

Bibliografie selectivă:

1. Arendt, Hannah - *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, Bucuresti 1991
2. Barbu, Daniel – *Politica pentru barbari*, Nemira, București, 2005
3. Chomsky, Noam - *De la propaganda. Essai sur le terrorisme americain*, Ed. Fayard, Paris 2002
4. Corm, Georges - *L'Europe et le mythe de l'Occident. La construction d'une histoire*, La Decouverte, Paris, 2009;
5. Idem - *Orient-Occident, la fracture imaginaire*, Ed La Decouverte, Paris 2004;
6. Idem - *La Question religieuse au XXI siècle. Geopolitique et crise de la postmodernite*, Ed. La Decouverte, Paris 2007
7. Draghicescu, Dumitru - *Din psihologia poporului roman*, Ed. Albatros, Bucuresti 1996
8. Institutul Social Democrat - *Raport de avertizare. Perspectivele anului politic 2012*, București, noiembrie 2011
9. Klein, Naomi - *The Shock Doctrine*, Ed. Penguin Books, London 2007
10. Lazzarini Matteo - *Eurolobbisti. Come orientarsi a Bruxelles tra lobby e istituzioni europee*, Ed. Mursia, Milano 2011
11. Malita, Mircea - *Cumintenia pamantului. Strategii de supravietuire in istoria poporului roman*, Ed. Corint, Bucuresti 2010
12. Manoilescu, Mircea - *Pia fraus. Idei noi in problema tehnicii juridice*, Rev. Dreptul, Numar festiv, Bucuresti 1944
13. Naschitz, Anita - *Teorie si tehnica in procesul de creare a dreptului*, Ed. Academiei, Bucuresti 1969
14. Severin, Adrian - *Pledoarie pentru adevar*, Ed. MondoMedia, Bucuresti 2007
15. Spengler, Oswald - *Le Declin de l'Occident. Esquisse d'une morphologie de l'histoire universelle*, Ed. Gallimard, Paris 1976
16. Todd, Emmanuel - *L'invention de l'Europe*, Ed du Seuil, Paris 1996
17. Vulcanescu, Mircea - *Dimensiunea romaneasca a existentei*, Ed. Fundatiei Culturale Romane, Bucuresti 1991